YDG CYMRU | ADR WALES

Cip ar Ddata

Symud ymlaen: Pwy sy'n derbyn cyngor ac arweiniad gyrfaoedd yn dilyn addysg orfodol?

Awduron: Utsa Bannerjee, Rhys Davies and Katy Huxley

Dyddiad: Chwefror 2026

Mae'r Cip ar Ddata hwn yn archwilio'r ffactorau sy'n gysylltiedig â derbyn cyngor ac arweiniad gyrfaoedd ymhlith oedolion ifanc yng Nghymru. Rydym yn archwilio'r rhyngweithiadau sydd gan Gyrfa Cymru â charfan o ddisgyblion Cyfnod Allweddol 4 (KS4) yn ystod y ddwy flynedd yn dilyn cwblhau addysg orfodol. Rydym yn canfod bod penderfynyddion rhyngweithiadau Gyrfa Cymru yn ystod Addysg a Hyfforddiant Ôl-orfodol (PCET) yn cynnwys cyrhaeddiad mewn TGAU a chefndir economaidd-gymdeithasol. Dangoswyd hefyd fod ymgysylltu blaenorol â Gyrfa Cymru yn CA4 yn cynyddu'r tebygolrwydd o dderbyn cyngor ac arweiniad gyrfaoedd. Ni ellir priodoli'r effaith hon i nodweddion eraill yr oedolion ifanc hyn, gan dynnu sylw at bwysigrwydd sefydlu perthynas gynnar â Gyrfa Cymru.

Cefndir

Mae'r newid o addysg i waith yn dod yn fwyfwy cymhleth, a theimlir bod darparu canllawiau gyrfaoedd i'r rhai mewn addysg a hyfforddiant yn chwarae rhan gymorth hanfodol, yn enwedig ymhlith disgyblion o gefndiroedd tlotach (Hooley et al., 2015; Kintrea et al., 2011). Yng Nghymru, mae Gyrfa Cymru wedi bod yn gyfrifol am ddarparu gwasanaethau gwybodaeth, cyngor ac arweiniad gyrfaoedd (CIAG) annibynnol a diduedd i bob oed ers 2012. Mae gweithgarwch arwyddocaol Gyrfa Cymru yn canolbwyntio ar ymgysylltu â disgyblion ysgol, ac mae ymchwil flaenorol a gynhaliwyd gan YDG Cymru wedi archwilio'r ddarpariaeth o wybodaeth, cyngor ac arweiniad gyrfaoedd i ddisgyblion o fewn addysg orfodol yn ystod CA4. Mae'r gwaith hwn wedi ystyried sut mae Gyrfa Cymru yn blaenoriaethu cefnogaeth i ddisgyblion yng Nghyfnod Allweddol 4 (Huxley and Davies, 2023), yr anawsterau penodol y mae disgyblion o gefndiroedd incwm isel yn eu hwynebu (Davies, Huxley and Yunus, 2021), a sut mae canllawiau gyrfaoedd yn cefnogi trosglwyddo disgyblion i Addysg a Hyfforddiant Ôl-Orfodol (PCET) yng Nghymru (Huxley and Davies, 2023).

Mae llawer llai yn hysbys am ddarparu arweiniad gyrfaoedd mewn lleoliadau ôl-orfodol. Mae hyn yn arbennig o bwysig yng Nghymru o'i gymharu â gwledydd eraill y DU, o ystyried bod gan Gymru gyfran uwch o unigolion nad ydynt mewn Cyflogaeth, Addysg na Hyfforddiant (NEET), a chyfraddau is o ddysgwyr yn symud i addysg drydyddol, gan gynnwys dosbarthiadau chwech, Addysg Bellach (AB) ac Addysg Uwch (AU) (Robson et al., 2024). Yn y Cip ar Ddata hwn, rydym yn crynhoi ymchwil sy'n archwilio derbyn arweiniad gyrfaoedd yn ystod y ddwy flynedd academaidd yn dilyn cwblhau addysg orfodol (h.y. sy'n cyfateb i Flynyddoedd 12 a 13 y Cwricwlwm Cenedlaethol). Rydym yn archwilio pa grwpiau oedd fwyaf tebygol o fod wedi derbyn arweiniad gyrfaoedd, a oedd unrhyw wahaniaethau yn y ddarpariaeth rhwng lleoliadau chweched dosbarth a lleoliadau AB, a sut mae derbyn CIAG yng Nghyfnod Allweddol 4 yn gysylltiedig â'r gefnogaeth a dderbyniwyd wedi hynny.

Yr hyn a wnaethom

Mae data sy'n ymwneud â'r rhyngweithiadau sydd gan Gyrfa Cymru â disgyblion wedi bod ar gael i YDG Cymru o 2014/15 ymlaen. Er mwyn archwilio'r effaith y mae arweiniad gyrfaoedd a dderbynnir yn ystod CA4 (Blynyddoedd 10 ac 11) yn ei chael ar dderbyn arweiniad gyrfaoedd wedi hynny ymhlith pobl 16–18 oed, mae ein dadansoddiad yn canolbwyntio ar un garfan o ddisgyblion CA4 a oedd ym Mlwyddyn 11 yn ystod 2015/16. Mae data sydd wedi'i gynnwys yng Nghyfrifiad Ysgolion Blynyddol Lefel Disgyblion Casgliad Data Cenedlaethol Cymru (NDC PLASC, a elwid gynt yn Gronfa Ddata Genedlaethol y Disgyblion (NPD)) yn darparu gwybodaeth am nodweddion y disgyblion hyn yn ystod CA4.

Fe wnaethom ategu data NDC PLASC gyda gwybodaeth a gasglwyd o Arolwg Gwirio Gyrfaoedd Gyrfa Cymru, sef offeryn diagnostig sy'n helpu cynghorwyr gyrfaoedd i nodi disgyblion CA4 sydd fwyaf angen cymorth. Cafodd ymatebion i ddetholiad o gwestiynau a oedd wedi'u cynnwys yn Gwirio Gyrfaoedd eu meintioli yn 'sgôr'Gwirio Gyrfaoedd, yn amrywio o 0–20, gyda sgorau is yn dynodi mwy o ansicrwydd wrth gynllunio gyrfaoedd. Yna dadansoddwyd y sgôr hon mewn perthynas â'r gefnogaeth a ddarparwyd gan Gyrfa Cymru i'r rhai 16–18 oed. Fe wnaethon ni hefyd nodi disgyblion nad oeddent wedi ymateb i'r Gwiriad Gyrfa, gan y gallai eu diffyg ymgysylltiad nodi grŵp o ddisgyblion sydd angen cymorth yn arbennig.

Fe wnaethon ni olrhain y disgyblion hyn yn y Casgliad Data Ôl-16, a oedd yn ymdrin â phresenoldeb mewn dosbarthiadau chwech, a Chofnod Dysgwr Gydol Oes Cymru (LLWR), a oedd yn ymdrin â'r rhai mewn AB a Dysgu Seiliedig ar Waith (WBL). Roedd hyn yn caniatáu inni archwilio a oedd dysgwyr sy'n mynychu chweched dosbarth neu addysg bellach yn fwy neu'n llai tebygol o dderbyn arweiniad gyrfaoedd ar y cam hwn. Gallai disgyblion nad ymddangosodd wedi hynny yn ein cofnodion PCET gynnwys y rhai a oedd mewn cyflogaeth, yn cael addysg breifat, neu wedi symud allan o Gymru. Cadwyd y disgyblion hyn yn ein dadansoddiadau fel y gellid ystyried darparu CIAG i'r rhai nad ydynt bellach mewn PCET.

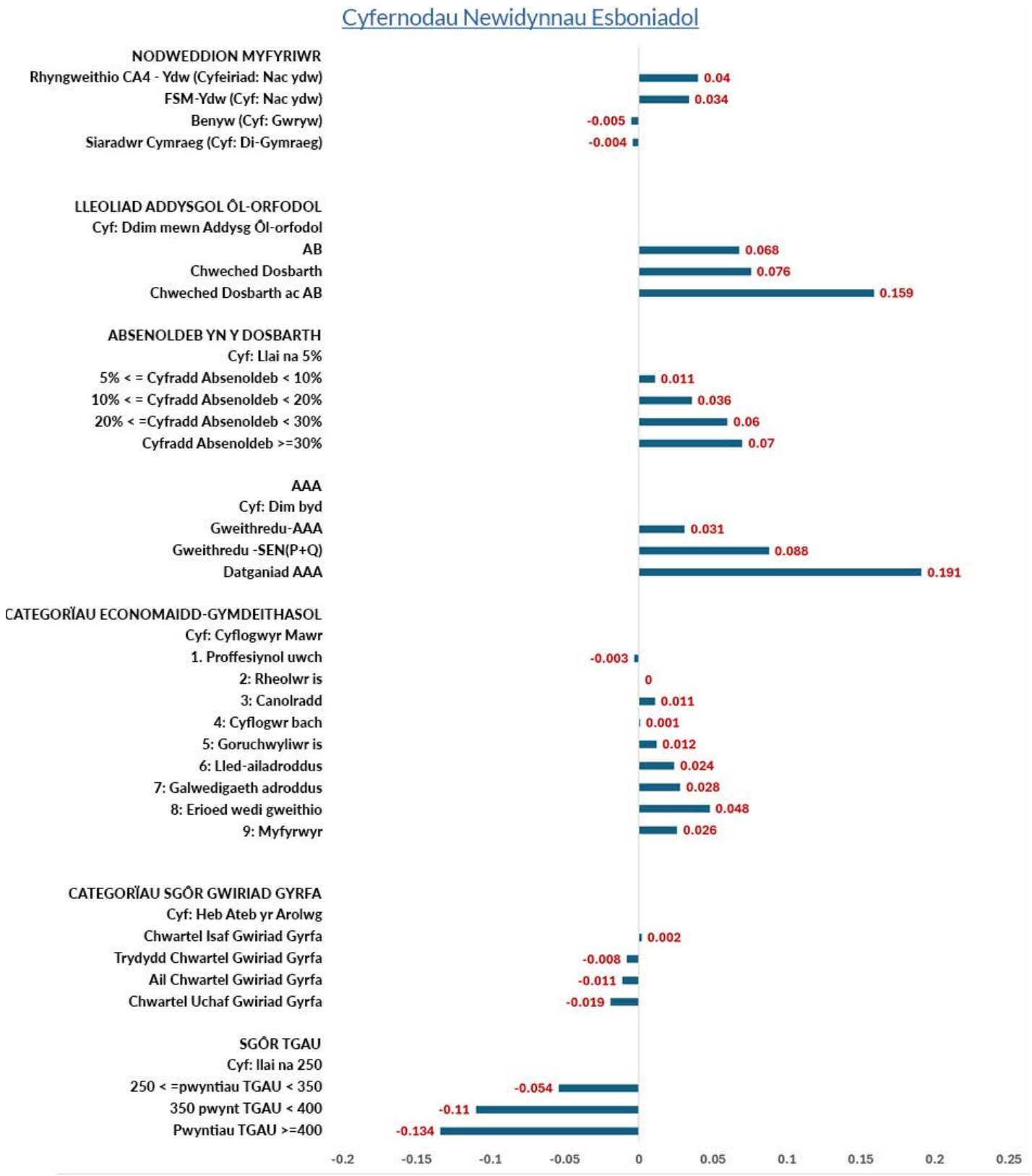
Yn ogystal â chysylltiad rhwng setiau data addysgol ac arolwg Career Check, fe wnaethom gynnwys data o Gyfrifiad 2011. Darparodd hyn wybodaeth ychwanegol am nodweddion personol a theuluol neu aelwydydd pobl ifanc nad oedd yn cael ei chasglu gan gofnodion addysgol a gesglir yn rheolaidd. Roedd argaeledd data Cyfrifiad 2011 yn caniatáu inni archwilio faint o arweiniad gyrfaoedd a dderbynnir yn ôl amrywiaeth o nodweddion cefndir, megis dosbarth cymdeithasol yr aelwyd a mesurau amddifadedd.

Mae data ar ryngweithiadau Gyrfa Cymru yn categoreiddio gwasanaethau yn wybodaeth, cyngor ac arweiniad, pob un yn cynrychioli lefelau cynyddol o gefnogaeth. Fe wnaethom ddiffinio rhyngweithiadau â Gyrfa Cymru (yn CA4 a PCET) fel derbyn cyngor a/neu canllawiau, oherwydd natur fwy targedig a dwys y fath gefnogaeth. Archwiliwyd sut roedd derbyn cefnogaeth o'r fath yn CA4 yn gysylltiedig â'r tebygolrwydd o dderbyn cefnogaeth debyg yn ystod y ddwy flynedd ddilynol.

Yr hyn a ganfuom

Fe wnaethon ni archwilio pa nodweddion personol, aelwydydd ac addysgol sy'n gysylltiedig â'r tebygolrwydd o dderbyn cymorth gan Gyrfa Cymru ymhlith y rhai 16–18 oed. Defnyddiwyd technegau amlamryweb (modelau atchweliad logistaidd) i nodi effeithiau ar wahân ac ychwanegol y nodweddion hyn ar y tebygolrwydd y byddai unigolyn o fewn ein carfan CA4 yn derbyn rhyngweithio â Gyrfa Cymru yn ystod y ddwy flynedd academaidd yn dilyn cwblhau Blwyddyn 11. Cyflwynir canlyniadau ein dadansoddiad yn Ffigur 1. Mae pwyntiau i'r dde o'r llinell fertigol yn dynodi bod y nodwedd yn gysylltiedig â thebygolrwydd uwch o dderbyn rhyngweithiad Gyrfa Cymru ar ôl addysg orfodol, tra bod y rhai i'r chwith yn dynodi effaith negyddol.

Ffigur 1: Ffactorau sy'n gysylltiedig â derbyn Canllawiau Gyrfaoedd ym Mlwyddyn 12 a Blwyddyn 13

Mae'r dadansoddiad yn datgelu bod y grwpiau canlynol o ddisgyblion yn fwy tebygol o dderbyn cefnogaeth Gyrfa Cymru yn ystod y ddwy flynedd ar ôl iddynt gwblhau addysg orfodol:

- y rhai a oedd yn gymwys i gael Prydau Ysgol am Ddim yn ystod CA4
- y rhai a oedd wedi derbyn cefnogaeth gan Gyrfaoedd Cymru (cyngor neu arweiniad) yn ystod CA4
- y rhai â lefelau uwch o Anghenion Addysgol Arbennig yn ystod CA4, gan adlewyrchu'r rôl statudol y mae Gyrfa Cymru yn ei chwarae wrth gefnogi trawsnewidiadau'r disgyblion hyn
- y rhai sy'n cymryd rhan mewn addysg a hyfforddiant ôl-orfodol
- y rhai a oedd â lefelau uwch o absenoldeb yn ystod CA4
- y rhai o gefndiroedd economaidd-gymdeithasol is, yn enwedig y rhai y cofnodwyd bod eu rhieni heb weithio erioed yng Nghyfrifiad 2011
- y rhai â lefelau cyrhaeddiad is yn TGAUE

Roedd y rhai â 'sgorau' uchel yn yr Arolwg Gwirio Gyrfaoedd yn CA4 hefyd yn llai tebygol o dderbyn cefnogaeth Gyrfa Cymru rhwng 16 a 18 oed na'r rhai yn y chwartel isaf a'r rhai na chwblhaodd yr arolwg. Fodd bynnag, mae'r effeithiau hyn yn fach o'u cymharu â ffactorau fel cefndir economaidd-gymdeithasol, cyrhaeddiad neu absenoldeb yn CA4.

Nid oedd unrhyw wahaniaeth yn y tebygolrwydd o dderbyn cyngor neu arweiniad gyrfaoedd wrth gymharu'r rhai yn y chweched dosbarth â'r rhai sy'n mynychu lleoliadau AB, ar ôl ystyried nodweddion y myfyrwyr sy'n mynychu'r lleoliadau hyn. Felly, mae'n ymddangos bod Gyrfa Cymru yr un mor fedrus wrth ymgysylltu â myfyrwyr yn y ddau fath o leoliad. Fodd bynnag, y rhai nad oeddent mewn addysg na hyfforddiant oedd leiaf tebygol o dderbyn cymorth. Y rhai a welwyd eu bod wedi mynychu chweched dosbarth a choleg AB oedd fwyaf tebygol o fod wedi derbyn cefnogaeth Gyrfa Cymru. Gallai hyn adlewyrchu dysgwyr sy'n newid lleoliadau ar ôl ceisio cyngor Gyrfa Cymru cyn gwneud hynny.

Pam mae'n bwysig

Mae ymgysylltu â myfyrwyr yng Nghyfnod Allweddol 4 yn bwysig i Gyrfa Cymru, gan ei fod yn sefydlu perthynas sylfaenol â disgyblion sy'n parhau y tu hwnt i addysg orfodol. Mae rhyngweithiadau yng Nghyfnod Allweddol 4 yn caniatáu i gynghorwyr gyrfaoedd nodi diddordebau, cryfderau a rhwystrau posibl myfyrwyr, gan alluogi cefnogaeth wedi'i theilwra sy'n meithrin gwneud penderfyniadau gwybodus a gosod nodau (Gibbons et al., 2021). Drwy gychwyn yr ymgysylltiad hwn yn ystod CA4, gall Gyrfa Cymru feithrin ymddiriedaeth a chydberthynas, gan wneud myfyrwyr yn fwy tebygol o geisio a gwerthfawrogi cefnogaeth barhaus mewn PCET. Mae'r parhad hwn yn sicrhau bod cynllunio gyrfa yn esblygu gyda datblygiad myfyrwyr, gan arwain at strategaethau gyrfa mwy cydlynol a hirdymor (Watts, 2001). Ar ben hynny, mae ymgysylltiad parhaus o CA4 hyd at PCET yn hyrwyddo diwylliant o gynllunio gyrfa ragweithiol, gan gyfrannu yn y pen draw at drawsnewidiadau llyfnach i addysg uwch neu'r gweithlu, a boddhad a sefydlogrwydd gyrfa gwell yn y tymor hir (Hughes et al., 2002). Felly, mae ymgysylltu cynnar a pharhaus ag arweiniad gyrfaoedd yn cefnogi datblygiad proffesiynol hirdymor a hyblygrwydd mewn marchnad lafur ddeinamig.

Beth nesaf

Nesaf, bydd y dadansoddiad yn archwilio effaith ymgysylltu â Gyrfa Cymru mewn lleoliadau ôl-orfodol. Byddwn yn archwilio a yw'r rhyngweithiadau hyn yng Nghyfnod Allweddol 4 a'r PCET yn dylanwadu'n gadarnhaol ar berfformiad academaidd disgyblion. Drwy roi cefnogaeth ac amser pwrpasol i fyfyrwyr ystyried eu sgiliau, eu dyheadau, eu rhwystrau a'u cyfleoedd, gofynnwn, a yw'r rhain yn gysylltiedig â lefelau perfformiad gwell mewn addysg drydyddol? Mae hyn yn cynnwys gofyn a yw myfyrwyr sy'n mynychu prifysgol yn llai tebygol o roi'r gorau i astudio os ydynt wedi derbyn cefnogaeth Gyrfa Cymru yn ystod cyfnodau cynharach o'u haddysg.

Cydnabyddiaethau

Cynhyrchwyd y Cipolwg Data hwn gan dîm ymchwil Sgiliau a Chyflogadwyedd YDG Cymru. Mae'n rhoi cipolwg o'r ymchwil addysgiadol sydd ar y gweill ar hyn o bryd yn YDG Cymru ond ni fwriedir iddo roi darlun cyflawn o'r gwaith a wneir yn y maes hwn na rhaglen waith YDG Cymru. Mae'r wybodaeth a gyflwynir yn y Cip ar Ddata hwn wedi'i adolygu gan gydweithwyr YDG Cymru sydd ag arbenigedd yn y meysydd thematig hyn a derbynnir ei fod yn gywir ar adeg cyhoeddi. Safbwyntiau'r ymchwilwyr a fynegir yn y Cip ar Ddata hwn ac nid o reidrwydd safbwyntiau sefydliadau partner YDG Cymru.

Cyfeiriadau

1. Davies, R., Huxley, K. and Yunus, S. (2021) 'Understanding the origins of labour market disadvantage in Wales', ADR Wales Data Insight. Available at: https://www.adruk.org/fileadmin/uploads/adruk/Documents/Data_Insights/Data_Insights_Understanding_the_Origins_of_Labour_Market_Disadvantage_in_Wales.pdf

2. Gibbons, S., Chevalier, A., & Kimmel, M. (2021). Career guidance, information, and advice in schools. Journal of Education Policy, 36(3), 381-399.

3. Hooley, T., Matheson, J., & Watts, A. G. (2015). Advancing ambitions: The role of career guidance in supporting social mobility. London: Sutton Trust.

4. Hughes, D., Bosley, S., Bowes, L., & Bysshe, S. (2002). The economic benefits of guidance. CeGS Occasional Paper. Derby: Centre for Guidance Studies, University of Derby.

5. Huxley, K. and Davies, R. (2023a) 'How is careers guidance for school pupils prioritised?' ADR Wales Data Insight, https://adrwales.org/wp-content/uploads/2023/03/Prioritisation-of-Careers-Guidance.pdf.

6. Huxley, K. and Davies, R. (2023b) 'Effectiveness of careers guidance in supporting participation in Post Compulsory Education and Training (PCET)' ADR Wales Data Insight. Available at: https://www.adruk.org/fileadmin/uploads/adruk/Documents/Data_Insights/PCET.pdf

7. Kintrea, K., St Clair, R., & Houston, M. (2011). The influence of parents, places, and poverty on educational attitudes and aspirations. York: Joseph Rowntree Foundation.

8. Robson, J., Sibieta, L., Khandekar, S., Neagu, M., Robinson, D. and Reilly, S.J. (2024). Comparing policies, participation and inequalities across UK post-16 Education and Training landscapes, EPI/SKOPE.

Cynhyrchwyd gan YDG Cymru

Gwefan: YDGCymru.org
X: @ADR_Wales

Mae YDG Cymru yn uno arbenigwyr o Ysgol Feddygaeth Prifysgol Abertawe a Sefydliad Ymchwil Cymdeithasol ac Economaidd a Data Cymru (WISERD) ym Mhrifysgol Caerdydd gyda thimau arbenigol o fewn Lywodraeth Cymru. Mae'r technegau dadansoddi data sy'n torri tir newydd a'r rhagoriaeth ymchwil a ddatblygwyd, ynghyd â'r Gronfa Ddata SAIL fyd-enwog - sy'n brosesydd ardystiedig yn unol â Deddf yr Economi Ddigidol 2017 - yn golygu y gellir darparu ymchwil cadarn, diogel ac addysgiadol a all lywio penderfyniadau polisi yn y dyfodol yng Nghymru. Mae rhaglen waith YDG Cymru yn cyd-fynd â'r themâu blaenoriaeth a nodir yn Rhaglen Lywodraethu Llywodraeth Cymru. Mae YDG Cymru yn rhan o'r Cyngor Economaidd ac Ymchwil Cymdeithasol (rhan o Ymchwil ac Arloesedd y DU) wedi'i gyllido gan YDG y DU (grant ES/W012227/1).

Am ragor o wybodaeth, cysylltwch â Cathrine.E.Richards@Swansea.ac.uk

Partneriaid YDG Cymru

Cardiff University
Prifysgol Caerdydd

Swansea University
Prifysgol Abertawe
Medical School
Ysgol Feddygaeth

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

SAIL DATABANK

WISERD
Sefydliad Ymchwil Cymdeithasol ac Economaidd a Data Cymru
Wales Institute of Social and Economic Research and Data

ADR UK
Data-driven change

UKRI
Economic and Social Research Council